

ΙΟΥΜΗΝΙΟΝ ИЛИ ΝΟΥΜΗΝΙΟΝ?

Во нашево списание том II од 1952 год. стр. 262—266 нашата соработничка Фанула Папазоглу ни даде еден значаен прилог во врска со познатиот натпис од Будур-Чифлик кај Демир-Капија, објавен за прв пат од Ј. Г. Хан,¹⁾ а потоа од М. Димица²⁾ и Н. Вулиќ³⁾. Таа успеа не само да ги дополни празнините на оштетените места, но и да изведе преку една нова анализа и интерпретација сосема ново и важно заклучение: *дека немало никога град Иуменион и дека во предадениот збор се крие едно лично име⁴⁾*, како што се гледа сосема убаво од нејзиното ново читање на натписот⁵⁾, иако вакво име, според авторот на статијата⁶⁾, не било инаку забележано во македонската, а ние ќе додадеме, и во целата грчка и латинска ономастика.

Повод за да пишуваме уште еднаш во нашево списание за Иуменион ни даде статијата на П. Лисичар „Нашата македонска антика“ во Современост IV (бр. 7—8) стр. 612, каде што се класифицира Иуменион и пак како град во Пеонија или, можеби поточно, како споредна форма на градот Идомена, и фактот што не се спомнува со ниеден збор статијата на Ф. Папазоглу со нејзиниот оригинален и значаен прилог.

Уште М. Димица⁷⁾ не верувал дека во ΙΟΥΜΗΝΙΟΝ се крие некаква форма ΙΔΟΥΜΕΝΙΟΝ, за градот Идомена, како што би можело да се разбере од Хан, и бил за тоа да се остави зборот ΙΟΥΜΗΝΙΟΝ, како што бил предаден на натписот кај Ј. Г. Хан. За следниот оштетен збор од почетокот на следниот ред одн. за ΜΙΑΣ и Димица, како што мислел и самиот Хан, вели дека е бездруго завршок на женско име во генитив и дека задава тешкотии во поврзувањето со претходниот т. е. со ΙΟΥΜΗΝΙΟΝ (мислел веројатно ако овој

1) J. G. Hahn, Reise durch die Gebiete des Drin und Wardar, Wien 1867.

2) Μ. Δήμιτσας, Μακεδονία ἐν λίθοις φθαρμένοις καὶ μνημείοις σωζομένοις, Ἀθήνησιν 1896, стр. 341—2 (№ 307).

3) Н. Вулиќ, Антички споменици наше земље. Споменик СКА LXXI, Бгд. 1931, стр. 97/8.

4) Ф. Папазоглу, цит. статија стр. 264/5.

5) *ibid* стр. 265.

6) *ibid*. стр. 264.

7) цит. дело стр. 342.

се земе како име на град). Димица не отишол подалеку од ова, а Н. Вулик не дошол ни дотаму, зашто кај овега ΙΟΥΜΗΝΙΟΝ си остана како град⁸⁾.

Ф. Папазоглу со својата анализа што ја направи во спом. статија успеа да не ослободи од една заблуда: дека ΙΟΥΜΗΝΙΟΝ на тоа место не може да биде име на град, ами лично име во акузатив, како што се гледа и од филијацијата по женска линија, која не му беше позната иа Хан, (тој бил син на некоја си Амија — ΑΜΜΙΑΣ, како мошне успешно го дополни името од завршокот ΜΙΑΣ) и од неговото второ, римско име, што се споменува во продолжение — ΤΟΝ ΚΑΙ ΤΙΤΟΝ. Ние мислиме дека доста успешно се дополни и петтиот и седмиот (одн. во оваа состојба последниот) ред од натписот: убедливи се и ΑΥΤΗΣ и ΕΥΕΡΓΕΤΗΝ. Затоа класирањето на ΙΟΥΜΗΝΙΟΝ како антички пеонски град одн. споредна форма на градот Идомена во 1954 год., по она што го имаме од Ф. Папазоглу во 1952, претставува неоправдана неинформираност и непотребно влечење назад, онде кај што застанал Н. Вулик пред некои 20—25 години, или уште поназад кај што бил Хан пред повеќе од 85 години.

Останува⁹⁾ да се каже нешто за името ΙΟΥΜΗΝΙΟΣ. Ф. Папазоглу не се задржа кај ова име кое, ако го примиме во оваа форма како дефинитивно, би претставувало еден *πλαζ εἰρηρέων* — едно ново, досега непознато име од грчкиот одн. од латинскиот ономастикон. Но, дали може со полна сигурност да се тврди дека предаденото уште од Ј. Г. Хан име гласело на натписов ΙΟΥΜΗΝΙΟΣ?

Од фрагментите на истиов натпис што ги нашол и објавил Н. Вулик, во тукушто споменатото дело, се гледа дека првиот фрагмент од натписот бил и од десната и од левата страна оштетен, а вториот само од левата; дека оштетувањето од левата страна, ако се сравни со она што ни го предаде Хан (ср. и М. Димица, н. н. м.), било старо и дека било сè поголемо колку се одело надолу; дека некогаш можеби не бил оштетен првиот ред т. е. дека оштетувањето на првиот фрагмент од десната страна не било старо, зашто зборовите Η ΠΟΛΙΣ и ΙΟΥΜΗΝΙΟΝ од првиот одн. вториот ред биле сосем добро читливи во времето на Хан т. е. особено во својот крај, што не е случај денес одн. во

⁸⁾ В. го спом. дело во индексот на градовите на стр. 257: ΙΟΥΜΗΝΙΟΝ, — ἡ πόλις; ср. idem, Archäol. Karte von Jugoslawien: Kavadarci ... Beograd, 1938, s. 7 и id. Географија Јужне Србије у античко доба [ГСкНД XI], Скопје 1938, стр. 45. — Во последниве две дела Вулик мислеше дека „градот“ Иуменион не е идентичен со *Идоменија* и дека треба да се локализира на Оризарско Гробиште близу Будур-Чифлик кај Демир-Капија. — Изменувањето формата во ΙΟΥΜΗΝΙΟΝ кај И. Венедиков (Земите по средниј Вардаръ... Скопие 1943, стр. 45) е сосема произволно и неосновано.

времето кога го забележил Н. Вулик; дека првата буква од вториот ред, како што се гледа од објавената слика на првиот (а) фрагмент во спом. дело на Н. Вулик на стр. 97, можела да биде оштетена уште од времето на Хан (на сликата кај Н. Вулик се гледа само горниот дел од една вертикална црта што било реконструирано како I — оштетена е околу 1 третина од долниот дел); дека линијата на оштетувањето — преломот одела кај буквата I од горе лево на долу десно под еден агол од 45° (со левата вертикална страна) на тоа место и дека во долните редови тој агол станувал се помал одн. повертикален за да се отвори во последниот ред пак до окоду 45°.

Ако е нашата претпоставка точна: дека оштетувањето од левата страна, како што го гледаме на првата и втората слика кај Н. Вулик, е старо т. е. дека било уште од времето на Ј. Г. Хан, тогаш може човек со право да се посомнева во сигурноста на првата буква од вториот ред, предавана до сега од сите со I, зашто имаме во дадениов случај остаток од една оштетена буква од која се гледаат само горните 2 третини од вертикалната црта, а остатокот долу и лево е откриен одн. излизан. Дали мора за таа буква да се претпостави само I? — Ние мислиме дека пред вид доаѓа уште една буква што се завршува (од десната страна) со вертикална црта како I. Тоа е N (M, П и Н не доаѓаат пред вид, зашто горниот крај и средината на буквата се добро запазени а на нив не се гледаат траги од коса, за M, одн. хоризонтална цртчица, за П и Н). Значи, покрај I може да се претположи и N, зашто долниот и левиот крај на овој ред е оштетен та, според тоа, можеле да бидат оштетени и левиот вертикален крак и косата црта што го врзувала него од левиот горни крај со долниот крај на десниот крак кој што е оштетен.

Ако ја земеме во комбинација буквата N нам. I, ќе го добиеме познатото грчко име ΝΟΥΜΗΝΙΟΣ, кое не е непознато и од Македонија: На еден натпис од Солун се споменува еден ΝΟΥΜΗΝΙΟΣ ΚΟΙΝΟΥ (в. Димица, ц. д. на стр. 515 № 563)⁹⁾. Ако се погледа уште еднаш сликата на првиот

⁹⁾ За името Нумениос, како што се гледа и од солунскиот натпис, се врзува еден обичај на старите Грци во врска со празникот на младиот одн. новината (новата месечина) νουμήνια. 14-годишното момче од солунскиот натпис Нумениос го добило своето име по празникот на Аполон νουμήνια. И Аполон бил роден во истиот овој ден и по него си го носи епитетот Νουμήνιος, како што е и сестра му Артемида позната со епитетот Νουμήνια (в. Bulletin de corr. hell. XIV (1890) 492 и Höfer во Roscher, Ausführl. Lexikon d. gr. u. röm. Mythologie, s. v. Numenia; cf. M. Nilsson кај PWRE s. v. Νουμήνια Sp. 1293 и id. Gesch. d. griech. Relig. I, 611). За овој обичај знае и O. Gruppe, Griech. Mythologie II, 939, 9. Според Хеладиј (во Photii biblioth. p. 533, I) и робовите, купени на овој ден, го добивале името Νουμήνιας. На овој

фрагмент од натписов кај Н. Вулик и сравни со она што ни го оставил Хан, ќе се види дека е сосема природно и за вториот ред да се претположи извесно мало оштетување во почетокот уште во времето на Хан, зашто следните редови покажуваат едно прогресивно растење на оштетениот простор во секој следен ред¹⁰).

Нашиот натпис ни дава еден класичен школски пример како може да се роди проблем од погрешно одн. површно прочитан збор. Да имаше Хан малу повеќе време за анализа на самиот натпис и за сравнување и ревизија на секој елемент, ќе можеше и самиот да дојде до истото заклучение до кое дојдовме ние: дека првата буква на вопросниот збор не мора да биде по секоја цена I, т. е. дека можела да биде и N; дека така добиеното име NOYMHNIION е познато лично име и ќе отпаднеше комбинацијата со Идомена или со некој нов град Иуменион. Но, случајот сакаше да не стигне Хан да го направи тоа и да се одложи решението на овој проблем се до нашите дни. Дотолку е позначајно пак решението на Ф. Папазоглу, зашто таа не даде да биде заведена од формата IOYMHNIION иако такво лично име не е познато од стариот ономастикон.

Скопје.

М. Д. Петрушевски.

RÉSUMÉ

M. D. Petruševski: IOYMHNIION OU BIEN NOYMHNIION?

En partant de l'article de Fanula Papazoglou, publié dans notre revue t. II pp. 262—266, sur la soi-disante ville de Iouménion, l'auteur de cet article confirme les résultats de F. Papazoglou: *qu'une ville sous le nom de IOYMHNIION n'existait jamais et que c'était un nom de personne dont il s'agissait en cet endroit (à savoir dans l'inscription № 307 chez M. Dimitsas).*

L'auteur, par moyen des photographies de deux fragments de la même inscription, publiées par N. Vulić (Antički spomenici naše zemlje, Beograd 1931, pp. 97—98), aboutit à la conclusion que la première lettre du nom en question pouvait être N, étant donné qu'était lisible seulement la partie supérieure de la haste droite et que la mutilation du texte commençait ici.

Or, le nom de la personne de notre inscription n'était pas l'inconnu IOYMHNIIONΣ, mais le bien connu nom grec NOYMHNIIONΣ.

сепрчки Аполонов празник се меселе специјални колаци што се викале, според Лукијан, Λεχίρη. сар. 6, ἀροί νουμηνίων. Дали и каква врска со празникот одн. со Аполон Нумениос имала и истоимената птица (ср. ја последицата συνήλων ἀετῶν τε καὶ νουμηνίος), не е познато.

¹⁰ Сосема е природно што е оштетувањето кај Н. Вулик поголемо одошто кај Хан.